

**İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ**

Yıl: 2014

Cilt: 24/Güz

ISSN: 0085-7432

TÜRKİYAT MECMUASI

KURUCU

ORD. PROF. M. FUAD KÖPRÜLÜ

MÜDÜR

PROF. DR. A. AZMİ BİLGİN

İSTANBUL

Türkiyat Mecmuası

Cilt: 24/Güz, 2014, ISSN: 0085-7432

Sahibi/Owner

İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü adına Müdür
Prof. Dr. A. Azmi BİLGİN

Editörler/Editors

Doç. Dr. İbrahim ÇEŞMELİ
Doç. Dr. Abid Nazar MAHDUM
Yrd. Doç. Dr. Ayna Askeroğlu ARSLAN

Yazı İşleri Müdürü/Editor in Chief

Doç. Dr. Sinan ÇİTÇİ

E-Dergi Yöneticisi-Mizanpaj/E-Journal Director-Layout

Doç. Dr. İbrahim ÇEŞMELİ

Dergi Sekreteryası/Journal Secretariat

Öğr.Gör. Dr. Fatma Meliha ŞEN
Arş. Gör. Selim AHMETOĞLU
Arş. Gör. Yusuf ÜNAL

Yayın Kurulu/Editorial Board

Prof. Dr. A. Azmi BİLGİN
Prof. Dr. Mualla Uydu YÜCEL
Doç. Dr. İbrahim ÇEŞMELİ
Doç. Dr. Sinan ÇİTÇİ
Doç. Dr. Abid Nazar MAHDUM
Yrd. Doç. Dr. Cemal AKSU
Yrd. Doç. Dr. Ayna Askeroğlu ARSLAN
Yrd. Doç. Dr. Ramazan BALCI
Yrd. Doç. Dr. Ömer KUL

**YILDA İKİ KERE ÇIKAR
ULUSLARARASI HAKEMLİ AKADEMİK DERGİDİR**

Semi-annually / International Refereed Academic Journal

**Türkiyat Mecmuası, ASOS Index, EBSCO (Academic Search
Complite), MLA International Bibliography ve ULAKBİM tarafından
tarafından indekslenmektedir**

Türkiyat Mecmuası is being indexed by ASOS Index, EBSCO (Academic
Search Complite), MLA International Bibliography and ULAKBİM

**Dergimizdeki yazılar, kaynak gösterilerek alıntılanabilir.
Yazıların tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.**

Quotations are allowed by indicating the source. All responsibilities of the
articles belong to the writers

Baskı/Print

Step Ajans Reklamcılık Matbaacılık Tanıtım ve Organizasyon Ltd.Şti.
Göztepe Mh. Bosna Cd. No:11 34200 Bağcılar/İSTANBUL
Telefon: 0212 446 88 46
E-posta: stepajans@gmail.com
Matbaa Sertifika No: 12266

Yazışma Adresi/Correspondence Address

İ.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Horhor Cad. Kavalalı Sk. 5/4, 34080
Fatih/İstanbul
Telefon: +90-212-440 00 00-26654
E-posta: turkiyatmecmuasi@istanbul.edu.tr

YURT DIŞI TEMSİLCİLERİ / REPRESENTATIVES ABROAD

ABD/USA

Prof. Dr. M.Őukrü HANİOĐLU

Princeton University, Department of Near Eastern Studies, 110 Jones Hall, Princeton,
New Jersey 08544, USA

AVUSTURYA/AUSTRIA

Doç. Dr. Edith Gülçin AMBROS

Vienna University, Department of Near Eastern Studies Faculty of Philological and
Cultural Studies 1090 Wien, Spitalgasse 2, Hof 4 (Campus)/Austria

HOLLANDA/The NETHERLANDS

Prof. Dr. Uwe BLAESING

Leiden University – LUCL, P.O. Box 9515, NL-2300 Leiden / The Netherlands

MISIR/EGYPT

Prof. Dr. Shawky HASSAN,

Kahire Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dođu Dilleri Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı
Őubesi. P.K. ORMAN 44 Giza/Mısır

NAHCİVAN

Elxan YURDOĐLU

Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi, Nahçıvan Bölümü, İnce Sanatlar, Dil ve
Edebiyat Enstitüsü, Folklorőinaslık Őubesi, Nahcivan-76,

Nahcivan Özerk Cumhuriyeti

POLONYA/POLAND

Doç. Dr. Öztürk EMİROĐLU

Uniwersytet Warszawski Wydział Orientalistyczny Zakład Turkologii i Ludow Azji
Środkowej Ul. Krakowskie Przedmieście 26/2800-927, Warszawa/Polska

Değerli Okuyucular,

Türkiyat Mecmuası'nın bu sayısında Türk dili, kültürü ve tarihiyle ilgili makaleler bulunmaktadır. **“Müslüman Türk Bilginlerin Müzik Bilimine Katkıları”** isimli ilk makalenin yazarı Fazlı Arslan, X-XIII. yüzyıllarda yaşamış Fârâbî, İbn Sînâ, Nasîruddîn-i Tûsî, Safiyyüddîn-i Urmevî, Kutbuddîn-i Şîrâzî gibi ilmin pek çok dalında eserler vermiş bilim adamlarının müzik tarihi bakımından da önemli olduklarını ortaya koymaktadır.

Uğur Demir **“Muhayyel Bir Kırım Tarihçisi Kefevî İbrahim Efendi ve Humbaracıbaşı Ahmed Paşa'nın Rusya'ya Dair Raporu”** isimli makalesinde, Kırım tarihi üzerine çok az sayıdaki kaynaktan biri olan *Tevârîh-i Tatar Hân ve Dağıstan ve Moskov ve Deşt-i Kıpçak* isimli eserle ilgili bazı yanlışları düzeltmekte ve önemli tespitlerde bulunmaktadır.

Klasik Türk Edebiyatı'nın nispeten az araştırılmış konularından birisi hicivdir. Ramazan Ekinci **“Türk Hiciv Edebiyatının Sıradışı Bir Şairi: Küfrî-i Bahâyî ve Eserlerinden Örnekler”** adlı çalışmasında eleştiri ya da bazen hakaret olarak adlanılabilecek mahiyette manzumeler kaleme alan, aynı zamanda müneccimbaşılık da yapan şair Küfrî-i Bahâyî'nin hayatı hakkında bilgi vermekte ve özellikle hicviyeleri üzerinde durmaktadır.

Mevlânâ Celâleddin Rûmî'nin *Mesnevi*'si ve Türkçe şerhleri üzerinde çeşitli araştırmaları bulunan İsmail Güleç, **“Mesnevî-i Şerîf'in Üçüncü Beytine Farklı Bir Şerh Denemesi”** adlı makalesinde *Mesnevi*'nin üçüncü beytinin günümüze kadar yapılmış bütün şerhlerini incelemiş, gözden kaçan bazı noktalara dikkat çekmiştir.

Alman İmparatoru Kaiser II. Wilhelm 1888 yılında imparator olduğunda Osmanlı padişahı Sultan II. Abdülhamid idi. II. Wilhelm, ikisi II. Abdülhamid döneminde olmak üzere üç defa Osmanlı Devleti'ni ziyaret etmiştir. 1889 ve 1917 yıllarındaki ziyaretler sadece İstanbul'a yapılmakla birlikte 1898 yılındaki seyahat İstanbul dışında Suriye, Lübnan ve özellikle Kudüs'ü de kapsadığı için son derece önemlidir. 1898 yılındaki bu ikinci ziyarette Şakir Paşa, II. Wilhelm'e refakat etmiş ve yaşadıklarını günlük hâlinde kaydetmiştir. Ö. Kürşad Karacagil'in **“II. Wilhelm'in Osmanlı İmparatorluğu'nu Ziyareti ve Mihmandarı Mehmed Şakir Paşa'nın Günlüğü (1898)”** adlı makalesinde adı geçen günlükteki bilgiler, *İkdam Gazetesi* tarafından imparatorun seyahatini takip etmekle görevlendirilen muhabir İsmail Zühdü'nün 4-23 Kasım 1898 tarihlerinde *İkdam Gazetesi*'nde yayımlanan yazıları da eklenerek ilim âlemine sunulmaktadır.

Muharrem Kesik tarafından yazılan **“How was Sultan Alp Arslan Killed?”** adlı makale, bu sayımızın tek İngilizce yazısıdır. Bu yazıda Büyük Selçuklu sultanı Alp Arslan’ın Yusuf el-Harezmî isimli şahıs tarafından hançerlenerek yaralanması ve vefatı hakkında, dönemin önemli Selçuklu tarihlerinin verdiği bilgiler incelenerek Batı Karahanlılar üzerine yapılan son sefer ve katilin kimliği hakkında açıklamalar yapılmıştır.

Feryal Kormaz **“Osmanlı Nesrinden Bir Lekenâme Metni”** adlı makalesinde Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nün kütüphanesinde bulunan *Lekenâme*'nin, metnini ortaya koymuş ve üzerinde dil incelemesi yapmıştır.

Ahmet Kütük **“İslam/Türk Devlet ve Toplum Geleneğinde Renkler ve Anlamları”** adlı çalışmasında, ilk Türk İslam devletlerinden başlayarak özellikle bayrakların renkleri ve bunların devlet geleneğindeki sembolleri üzerinde durmaktadır.

“İçin Edatının Stantard Dışı Kullanımı” adlı makalede Perihan Ölker, "için" edatının tarihi seyrini incelemiş, daha önce dikkat çekilmemiş kullanılış biçimlerini örnekleriyle göstermiştir.

Âsâf Hâlet Çelebi'nin *Sidharta* isimli şiiri, şairin kullandığı dil ve metaforlar bakımından dikkat çekici bir manzumedir. Bu şiir üzerine Emine Gözde Özgürel'in yazdığı **“Âsâf Hâlet Çelebi'nin Sidharta Adlı Şiirinin Metaforik Yapısı”** isimli yazıda adı geçen şiir özellikle Budizm, Zen ve İslam tasavvufu ile bağlantı kurularak açıklanmıştır.

Leyla Alptekin Sarıoğlu **“XV. Yüzyıl Mutasavvıflarından Cemâl-i Halvetî'nin Mesnevîlerinde Mesnevî Kaynaklı Hikâyeler”** isimli makalesinde *Mesnevi*'nin XV. yüzyıl mutasavvıflarından Cemâl-i Halvetî'nin eserlerine etkisini örneklerle açıklamaktadır.

Kaynağı kadim Hint inançlarında bulunan Ayurveda tıbbının evren tasavvurlarından beş unsur önemli yere sahiptir. **“Eski Uygurca'da Âyurveda Tıbbı ve Beş Unsur”** isimli makalede Hacer Tokyürek, bu kozmoloji ve buna bağlı tıp inancının Eski Uygurca metinlerdeki karşılıklarını ele almaktadır.

Hasan Yıldız'ın **“Tanzimat'tan Günümüze Maarif Müfettişliği ile İlgili Düzenlemeler Bağlamında Etik İlkeler”** adlı makalesi, eğitim sisteminin önemli kurumlarından olan *“teftiş”* mekanizmasının Tanzimat dönemindeki başlangıcından günümüze kadar olan seyrini *“etik”* ilkeler bakımından ele alan kapsamlı bir çalışmadır.

Sayımızın “Kitabiyat”ında, Meliha Uçar’ın “**Karahan, Akartürk (2013), *Dîvânu Lugati’t-Türk’e Göre XI. Yüzyıl Türk Lehçe Bilgisi*, TDK Yay., Ankara.**” ve Nazlı Vatansever’in “**Kitaplara Vakfedilen Bir Ömre Tuhfe: İsmail E. Erünsal’a Armağan**” adlı tanıtım yazıları bulunmaktadır.

Enstitümüzün 90. yılı münasebetiyle düzenlenen ve 11-13 Kasım 2014 tarihleri arasında gerçekleştirilen 11. Millî Türkoloji Kongresi ve Bonn Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsü’nün Moğolistan’da yaptığı Arkeolojik Kazılar hakkındaki yazılar bu sayıdaki “Haberlerimiz” kısmında yer almaktadır.

A. Azmi BİLGİN

İÇİNDEKİLER

MAKALELER.....1-284

Fazlı ARSLAN

Müslüman-Türk Bilginlerin Müzik Bilimine Katkıları (X-XIII. Yüzyıllar)

The Contributions of Muslim Turks to Music Science (X-XIII. Centuries)

.....1-21

Uğur DEMİR

Muhayyel Bir Kırım Tarihçisi Kefevî İbrahim Efendi ve Humbaracıbaşı
Ahmed Paşa'nın Rusya'ya Dair Raporu

An Imagined Crimean Historian Kefevi Ibrahim Efendi and Claude
Alexandre de Bonneval's (Humbaracibashi Ahmed Pasha) Report About
Russia.....23-32

Ramazan EKİNCİ

Türk Hiciv Edebiyatının Sıradışı Bir Şairi: Küfrî-i Bahâyî ve Eserlerinden
Örnekler

An Extraordinary Poet of Turkish Satiric Literature: Küfrî-i Bahâyî and
Examples from His Works.....33-58

İsmail GÜLEÇ

Mesnevî-i Şerîf'in Üçüncü Beytine Farklı Bir Şerh Denemesi

An Alternative View to the 3rd Couplet of *Masnavi*.....59-71

Ö. Kürşad KARACAGİL

II. Wilhelm'in Osmanlı İmparatorluğunu Ziyareti ve Mihmandarı Mehmed
Şakir Paşa'nın Günlüğü (1898)

Wilhelm II's Visit to the Ottoman Empire and the Diary of His Host

Mehmed Shakir Pasha (1898).....73-97

Muharrem KESİK

How was Sultan Alp Arslan Killed?

Sultan Alp Arslan Nasıl Öldürüldü?.....99-120

Feryal KORKMAZ

Osmanlı Nesrinden Bir *Lekenâme* Metni

A *Lekenâme* Text from Ottoman Prose.....121-131

Ahmet KÜTÜK

İslam/Türk Devlet ve Toplum Geleneğinde Renkler ve Anlamları

Colours and their Meanings in the Customs of Islamic/Turkish State and

Society 133-170

Perihan ÖLKER

İçin Edatının Standart Dışı Kullanımı

Non-Standart Using of İçin Postposition.....171-193

Emine Gözde ÖZGÜREL

Âsaf Hâlet Çelebi'nin *Sidharta* Adlı Şiirinin Metaforik Yapısı

Metaphorical Structure of Celebi's Poem *Sidharta*.....195-211

Leylâ Alptekin SARIOĞLU

XV. Yüzyıl Mutasavvıflarından Cemâl-i Halvetî'nin Mesnevîlerinde
Mesnevî Kaynaklı Hikâyeler

XV. Century Djamâl-i Khalwatî'n of Sufis in the Mathnawî Masnavi

Weld Tales.....213-233

Hacer TOKYÜREK

Eski Uygurcada Āyurveda Tıbbı ve Beş Unsur

Ayurvedic Medicine and the Five Elements in Old Uyghur.....235-260

Hasan YILDIZ

Tanzimat'tan Günümüze Maarif Müfettişliği ile İlgili Düzenlemeler
Bağlamında Etik İlkeler

The Ethical Principles Within the Concept of Regulations Regarding the
Inspectorate of Education from the Tanzimat Reform Era Until Today

.....261-284

KİTÂBİYAT.....285-294

Melike UÇAR

Karahan, Akartürk (2013), *Dîvânu Lugati't-Türk'e Göre XI. Yüzyıl Türk
Lehçe Bilgisi*, TDK Yay., Ankara.....285-290

Nazlı VATANSEVER

Kitaplara Vakfedilen Bir Ömre Tuhfe: İsmail E. Erünsal'a Armağan

.....291-294

HABERLER.....295-308

Selim AHMETOĞLU

İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nün Kuruluşunun
90.Yılında 11. Milli Türkoloji Kongresi 11-13 Kasım 2014.....295-297

Fatma Aysel DİNGİL

Bonn Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsü'nün Moğolistan'da Yaptığı
Arkeolojik Kazılar.....299-307

YAYIM İLKELERİ ve MAKALE YAZIM KURALLARI.....309-312

